

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ДОЗВІЛЛЕВА ПРАКТИКА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті узагальнено набутий досвід та окреслено перспективи подальшого проведення організаційно-дозвіллевої практики як невід'ємної складової професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Визначено мету, основні завдання практики, уміння та навички, якими мають оволодіти майбутні соціальні педагоги. Схарактеризовано основні етапи підготовки студентів до проходження організаційно-дозвіллевої практики.

Ключові слова: організаційно-дозвіллева діяльність, професійна підготовка, навчальна практика, дитячий оздоровчий заклад.

Проблеми якісної фахової підготовки студентів у всі часи були предметом пильної уваги в дослідженнях науковців. У педагогіці вищої школи постійно триває активний пошук шляхів удосконалення особистісного та професійного розвитку майбутніх педагогів.

У сучасній науці різним аспектам проблеми професійної підготовки соціальних педагогів присвячені праці багатьох дослідників, зокрема, теоретико-методологічним основам професійної підготовки соціальних педагогів у системі вищої освіти (О. Безпалько, В. Бочарова, Л. Завацька, І. Зверева, А. Капська, І. Козубовська, Г. Лактіонова, Л. Міщик, В. Поліщук та ін.); практичним аспектам професійної підготовки (Р. Вайнола, М. Галагузова, В. Симонович та ін.); формуванню професійно-етичної культури (І. Зверева, Г. Лактіонова, О. Пономаренко); готовності до професійної діяльності (В. Сластьонін). Здійснена також низка досліджень з питань підготовки фахівців для різних сфер соціально-педагогічної діяльності: до виховної діяльності в умовах оздоровчого табору (Л. Пундик), до організації освітньо-дозвіллевої діяльності учнівської молоді (С. Пащенко), до роботи в студентському середовищі (Є. Адамчук), з учнівською молоддю (С. Харченко).

Сучасні науковці розглядають різні аспекти професійного становлення майбутнього спеціаліста, спільним для них є виділення фахової підготовки як одного з основних шляхів досягнення студентом професіоналізму. Важливим компонентом професійної підготовки студентів є практика, яка є закономірним підсумком методичної підготовки спеціаліста [2]. Питання організації та проведення різних видів практик досліджували Н. Заверико, С. Кара, М. Козій, Ларіонова, О. Мельник, Л. Соловйова та ін.

Мета статті – висвітлити напрями організації соціально-значущої діяльності майбутніх соціальних педагогів.

Практика – одна з найважливіших складових професійної підготовки будь-якого спеціаліста. Вона дає змогу студенту практично спробувати власні сили в обраній професії, навчитися застосовувати в професійній діяльності знання, вміння, набуті під час навчальних занять. Особливо це важливо при оволодінні професіями сфери “людини – людина”. Метою педагогічної практики є навчити студентів творчо застосовувати в педагогічній діяльності науково-теоретичні знання та практичні навички, набуті при вивченні психолого-педагогічних дисциплін [5].

У системі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів значне місце посідає організаційно-дозвіллева практика, яка проходить у дитячих оздоровчих центрах і таборах. Її значущість зумовлена низкою чинників: цілемотиваційним (відображає прагнення студентів до спілкування з дітьми, бажання допомогти в їх розвитку й становленні); виховної спрямованості (прагненням створити розвивальне виховне середовище); виховної вмілості (бажанням набути практичні вміння та навички, застосовувати теоретичні знання на практиці) тощо.

Літня педагогічна практика має свою специфіку, що виявляється в цілях і завданнях, змісті, методах та організаційних формах роботи в дитячому оздоровчому таборі, комплектуванні дитячих загонів, плануванні виховної роботи загонових вожатих.

Основною метою практики є організація соціально значущої діяльності дітей в умовах літнього оздоровчого табору.

Завдання практики:

- сформувати й розвинути в студентів уміння та навички самостійної роботи з тимчасовим дитячим і юнацьким колективом в умовах літніх канікул;
- допомогти оволодіти різними формами й методами індивідуальної та групової соціально-педагогічної діяльності в умовах літнього табору на основі аналізу психолого-педагогічних характеристик кожної дитини;
- допомогти оволодіти технологією організації та проведення творчого дозвілля дітей;
- сприяти набуттю вмінь створювати творчу атмосферу діяльності дитячого колективу та дружні міжособистісні взаємини в ньому;
- допомогти оволодіти навичками індивідуальної виховної роботи з дітьми й підлітками, які мають проблеми міжособистісного спілкування, навичками соціального навчання;
- розвивати відповідальне й творче ставлення до проведення соціально-педагогічної роботи з дітьми й підлітками;
- сприяти формуванню вмінь встановлювати професійно-етичні відносини з колегами.

Крім того, цей вид практики певним чином є апробацією знань, умінь і навичок, набутих під час вивчення курсів “Соціальна педагогіка”, “Теорія та історія соціального виховання”, “Технології соціально-педагогічної роботи”, “Соціально-педагогічне консультування”, “Соціальна

робота в сфері дозвілля” тощо. Літня організаційно-дозвіллева практика надає унікальну можливість демонстрації не тільки професійних, а й особистісних можливостей студента. Літній оздоровчий табір стає для нього не тільки місцем проходження практики, а й дієвим чинником особистісного становлення. Студенти стають повноправними членами педагогічного колективу табору, вступають у відносини з іншими його службами, адміністрацією, представниками підприємств та організацій, яким підпорядкований табір.

Робота соціального педагога в дитячих оздоровчих таборах має свої особливості, пов’язані зі специфікою завдань, що стоять перед ними: зміцнення здоров’я дітей, відпочинку й виховання в різноманітній захопливій для них діяльності, організованій на основі дитячого самоуправління. У таборах відносини дорослих і дітей будуються на взаєморозумінні та співробітництві. У таборі збираються вихованці різного віку й соціального стану [4]. Усе це передбачає дуже гарну підготовленість соціального педагога до роботи в дитячому виховному оздоровчому закладі. Він повинен знати норми харчування, інструкції з організації походів, ігор, змагань, купання, запобігання нещасним випадкам, надання медичної допомоги. Головне – студент усвідомлює себе особою, на яку поширюється дія відповідних законодавчих документів і юридична відповідальність за життя та здоров’я дітей.

Багато фахівців у галузі організації дитячого дозвілля підкреслюють, що робота в таборі відповідальна й нелегка, а тому готуватися до неї треба завчасно. Незважаючи на те, що до навчальної програми студентів входять такі курси, як “Загальна й вікова психологія”, “Соціальна психологія”, “Соціальна педагогіка”, “Соціально-педагогічна робота в сфері дозвілля”, безпосередньо перед самою роботою студенти навчаються в школі вожатих, де досвідчені фахівці пропонують їм практичний інструментарій роботи з дітьми. Ці заняття є практичною підготовкою до майбутньої діяльності з вирішення конкретних виховних завдань у літніх дитячих таборах. Тактичним завданням школи є забезпечення підготовки студентів до роботи в ДОЦ на робочих місцях вожатих. Для розгляду пропонують такі питання: основні вимоги до організації діяльності вожатого; логіка розвитку табірної зміни; виховні можливості тимчасового дитячого колективу; організація дозвілля дітей; ігрова діяльність у таборі; самоврядування в таборі; охорона життя та здоров’я дітей; правові основи роботи педагога в дитячому оздоровчому закладі; методика організації фізкультурно-оздоровчої роботи; зміст та форми туристсько-краєзнавчої роботи; основи безпеки життєдіяльності дітей в оздоровчому таборі; методика організації естетичного виховання на базі пісенного матеріалу; шляхи формування у вихованців оздоровчого табору елементарних технічних, трудових і художніх умінь і навичок.

Під час занять студенти виконують індивідуальні навчально-дослідні завдання у вигляді проектів, звітів, методичних розробок і рекомендацій

для впровадження в ДОЗ. Подаємо орієнтовний перелік тем: “Особливості планування виховної роботи в мікрогрупі”; “Створення системи таборування для дітей старшого шкільного віку”; “Моделювання систем дитячого самоврядування в дитячому оздоровчому закладі (за вибором)”. Наприклад: “Казкова країна”; “Морська республіка”; “Піонерська дружина”; “Сонячна галактика”; “Острівець безпеки життєдіяльності”; “Гра в системі планування освітньо-виховних програм у дитячому оздоровчому закладі”; “Хобі-центри, гуртки, клуби, секції – система формування додаткових знань, умінь дітей в умовах оздоровчого дитячого закладу”; “Система дитячих доручень у тимчасовому дитячому формуванні, що діє в умовах дитячого оздоровчого закладу за законами дитячого громадського формування”; “Символіка, атрибутика дитячого оздоровчого закладу”; “Використання природно-кліматичних умов дитячого оздоровчого закладу в організації виховного процесу, програм”; “Система організації змагання загонів у дитячому оздоровчому закладі”; “Народні традиції, звичаї, обряди у виховному процесі дитячого оздоровчого закладу”; “Правове виховання в дитячому оздоровчому закладі”; “Система забезпечення дитячих оздоровчих закладів педагогічними кадрами”; “Програми підготовки студентських тимчасових загонів (з використанням чинних нормативно-правових документів)” тощо.

На заняттях школи вожатих студенти вчаться планувати й організувати виховну роботу, формулювати та визначати завдання (цілі) виховної роботи в педагогічній діяльності, педагогічно доцільно застосовувати різні засоби виховання, використовувати обґрунтовані форми й методи виховної роботи та специфіку роботи з тимчасовим дитячим колективом. На таких заняттях обговорюють, аналізують педагогічні явища й факти, з якими студентам доведеться зіткнутися під час роботи, а також набувають навичок і вмінь виявляти зв'язки, закономірності, залежності педагогічних явищ і фактів, осмислювати їх з позицій педагогічної теорії. Ці заняття в основному проходять у формі дискусії, вільного обміну думками, мозкових атак, вони забезпечують поглиблення, уточнення, детальне осмислення набутих знань, забезпечують формування соціально-педагогічної спрямованості мислення студентів.

У результаті проведеної роботи посилюється позитивне ставлення студентів до теоретичних знань. Під час підготовки до організаційно-дозвілдової практики студенти проходять відпрацювання техніки певної системи вправ, проведення різних видів ігор, розв'язування педагогічних завдань, аналіз конкретних педагогічних ситуацій, зокрема моделюється їх вирішення в дитячих колективах. Це своєрідна ділова гра, де створюється атмосфера невимушеності, дух взаємодії і взаємопідтримки, відчуття задоволення від змоги реалізувати набуті знання, проявити творчі уміння в новій, нетрадиційній навчальній ситуації. У процесі такої ділової гри студенти легко засвоюють загальнопедагогічні й методичні основи соціально-виховної роботи й застосовують їх у власній практичній діяльності.

Таким чином, студент, який планує працювати в ДОЦ, перед початком роботи вже:

- усвідомлює сутність і специфіку роботи дитячих оздоровчих центрів у сучасних умовах;
- знає психолого-педагогічні основи роботи з тимчасовими дитячими та юнацькими колективами;
- засвоїв основи професійно-педагогічної діяльності організатора роботи тимчасового дитячого чи юнацького об'єднання в умовах табору;
- засвоїв поняття таборової зміни, її основних етапів, логіку їх розвитку;
- володіє системою колективного планування, видами й формами в умовах ДОЦ;
- знайомий із системою самоврядування в житті тимчасового дитячого колективу в умовах табору;
- володіє методикою проведення тематичного дня-свята в роботі табору;
- вміє організувати спортивно-оздоровчу, народознавчу та пошуково-краєзнавчу роботу в умовах табору (зміст, форми й методи);
- володіє методикою організації гри в дитячих і юнацьких об'єднаннях в умовах ДОЦ;
- знайомий із специфікою проведення підсумкового періоду роботи табору.

Організаційно-дозвіллева практика є важливим етапом у становленні майбутнього соціального педагога, набутті життєвого й педагогічного досвіду. Це спосіб застосувати всі свої знання на практиці, набуті необхідних життєво важливих та професійних умінь і навичок: сприяти входженню та успішній адаптації дитини в новому колективі, допомогти пристосуватися до нових тимчасових умов життя й відпочинку, навчити дітей ефективно спілкуватися та взаємодіяти між собою тощо [3].

Отже, після проходження практики студент повинен уміти:

- планувати соціально-педагогічну роботу, її етапи й засоби діяльності з досягнення конкретного результату з урахуванням інтересів і індивідуальних особливостей дітей;
- ставити конкретні завдання, спрямовані на вирішення проблем дитини;
- співвідносити групові та індивідуальні методи роботи, застосовувати їх;
- встановлювати педагогічно доцільні відносини, регулювати міжколективні та внутрішньоколективні відносини;
- здійснювати вибір засобів, методів і прийомів педагогічно компетентного втручання в кризових ситуаціях, які виникають у колективі дітей;
- організувати самоуправління в колективі й спрямовувати його діяльність, створювати умови для розвитку самодіяльності дітей і підлітків;

- організувати соціально значущу діяльність дітей і підлітків;
- вести цілеспрямоване педагогічне спостереження, аналізувати його результати, проводити діагностику особистості дитини й колективу, корегувати свою діяльність;

- прогнозувати виховний результат;
- управляти собою й контролювати свої емоції в будь-якій ситуації.

Суттєве значення для формування професійних умінь соціального педагога й усвідомленого засвоєння теорії має теоретичне осмислення практичного досвіду після активної практики в оздоровчих таборах. Це надзвичайно важливий момент у діяльності майбутнього соціального педагога, адже кожний студент має усвідомити, що ті засоби соціально-виховного впливу, які він використовує сьогодні, можуть бути неефективними завтра й не дати прогнозованого результату [1].

Після проходження організаційно-дозвіллевої практики на підсумковій конференції студентам пропонується відповісти на питання щодо їхньої роботи в дитячих оздоровчих таборах:

- У чому полягає своєрідність сучасного літнього оздоровчого табору?
- Залежно від яких вимог визначається зміст табірної зміни?
- Які основні педагогічні вимоги до організації дозвілля дітей? Чи виконуються вони в тому таборі, де Ви були на практиці?

- Якого позитивного досвіду Ви набули під час цієї педагогічної практики?

- Які знання, одержані під час вивчення теоретичних курсів, стали Вам у нагоді в період роботи з дітьми?

- Яких знань, умінь і навичок Вам бракувало в роботі з дітьми?

- Яка підтримка (теоретична, методична, емоційна) була Вам найбільш необхідна з боку ВНЗ та бази практики під час Вашої роботи? Чи була вона Вам надана в необхідному обсязі?

- Які міжособистісні проблеми виникли в педагогічному колективі табору? Які етичні правила важливі для відносин між колегами?

- Виявлення яких людських якостей, насамперед, потребує від спеціаліста робота з дітьми? Чи притаманні Вам ці якості? Чи вдалося Вам виявити їх у роботі з дітьми?

- Чи згодні Ви з оцінкою Вашої роботи, зробленою адміністрацією ДОЦ, та наданою Вам з місця проходження практики характеристикою?

- Чи вважаєте Ви, що в подальшому зможете (не зможете) працювати з дітьми?

- Ваші зауваження й пропозиції щодо організації з проведення практики.

Висновки, які роблять студенти після практичної діяльності в літніх таборах, дають нам змогу зробити такі узагальнення та рекомендації: практично життя в таборах є набагато складнішим від моделі, яку вони усвідомлюють собі в аудиторії, соціально-виховна діяльність потребує

різнобічної підготовки соціального педагога, уміння працювати в нестандартних умовах і ситуаціях.

Висновки. Таким чином, практика, як і увесь цілеспрямований навчальний процес, дає студентам можливість застосувати в практичній діяльності теоретичні знання в галузі соціального виховання, соціального середовища й управління соціально-педагогічними явищами, надає можливість зосередитися на вирішенні виключно практичних соціально-педагогічних завдань з дозвіллевою та оздоровчою специфікою. Її особливість зумовлена високим рівнем самостійності студентів на практиці, оскільки вони стають повноправними учасниками педагогічного процесу з високою мірою відповідальності за власні дії, життя й безпеку дітей. Крім того, уперше студенти на тривалий час потрапляють у ситуацію безпосереднього спілкування з дітьми. Літня практика дає змогу студентам повною мірою виявити свої творчі можливості й реалізувати на практиці здобуті знання, самостійно вирішувати педагогічні проблеми, які виникають, розвивати особистісні й професійні якості та вміння. У майбутніх соціальних педагогів формується система установок щодо майбутньої професії, спрямованість на певний напрям соціально-педагогічної діяльності.

Список використаної літератури

1. Матвійчук Н.С. Практика як важливий елемент підготовки соціального педагога / Соціальна робота: теорія, досвід, перспективи : матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції / [за заг. ред. І.В. Козубовської, І.І. Миговича]. – Ужгород, 1999. – С. 58–62.
2. Поліщук В.А. Теорія і методика професійної підготовки в умовах неперервної освіти : монографія / [за ред. Н.Г. Ничкало]. – Тернопіль : ТНПУ, 2006. – 424 с.
3. Практическая подготовка социальных педагогов : учеб.-метод. пособ. / Т.П. Михневич, В.В. Мартынова, В.Н. Клипинина, А.П. Лаврович. – Минск, БГПУ, 2002. – 94 с.
4. Пундик Л.Є. Зміст і форми діяльності студентів як соціальних педагогів у літніх таборах / Л.Є. Пундик // Соціалізація особистості : зб. наук. пр. – К. : НПУ, 2000. – Вип. 1. – С. 205–211.
5. Хомич Л.О. Сучасні види педагогічних практик / Л.О. Хомич // Шлях освіти. – 1999. – № 4. – С. 4–9

Стаття надійшла до редакції 14.02.2014.

Турская О.В. Организационно-досуговая практика как неотъемлемая составляющая профессиональной подготовки будущих социальных педагогов

В статье обобщается имеющийся опыт и обозначаются перспективы дальнейшего проведения организационно-досуговой практики как неотъемлемой составляющей профессиональной подготовки будущих социальных педагогов. Определяются цель, основные задачи практики, умения и навыки, которыми должны овладеть будущие социальные педагоги. Дается характеристика этапов подготовки студентов к прохождению организационно-досуговой практики.

Ключевые слова: *организационно-досуговая деятельность, профессиональная подготовка, учебная практика, детское оздоровительное учреждение.*

Turskaya O. Organizational leisure practices as an integral part training future social pedagogues

The article summarizes experiences and perspectives of further organizational and leisure practices as an integral part of training future social pedagogues author defines the purpose, the basic tasks of practice, describes the skills that need to master future social workers. Feature of practice due to the high independence of students, as they become full participants in the pedagogical process with a high degree of responsibility for their actions, life and safety of children.

The characteristic of the stages of preparation of students to undergo organizational and leisure practice. Says that saving health center is not only a place of practice, but also the factor of personal formation of the future social pedagogue.

Analysis of the specificity of tasks that are put before the student teachers: children's health, recreation and education in a variety of activities concerned, which is organized on the basis of the children's self. Summer practice allows students to fully express their creativity and to put into practice the knowledge gained, to decide pedagogical problems that arise, develop personal and professional qualities and skills. In the future, a system of social pedagogues settings for future profession, aimed at determining the direction of social and educational activities.

Key words: *organizational and recreational activities, vocational training, educational practice, children's health center.*